

Кооперація та її роль у формуванні оптових ринків сільськогосподарської продукції

О.М. Федорчук – к.е.н. Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Велика частина сільськогосподарської продукції повсякденного споживання — овочів, фруктів, молока та м'яса виробляється неорганізованими сільськогосподарськими виробниками - особистими селянськими господарствами, які не мають системних маркетингових каналів збуту такої продукції. Як результат, значна частка вирощеної продукції, особливо у віддалених від приміської зони селах, згодовується худобі або пропадає. Водночас, істотна частина такої продукції не може потрапити до споживачів, потрапляє до них через неорганізованих посередників або неорганізовано продається на вулицях поза межами ринків.

Одним із шляхів подолання цієї проблеми є створення мережі місцевих заготівельно-збутових постачальницьких об'єднань сільськогосподарських товаровиробників всіх форм господарювання на кооперативних засадах, тобто заготівельно-збутових кооперативів, а також регіональних оптових плодоовочевих ринків (ринків виробничого типу) та аукціонів живої худоби.

Стан вивчення проблеми. Відповідно до Закону України "Про сільськогосподарську кооперацію", кооператив - це юридична особа, що утворюється фізичними та/або юридичними особами - сільськогосподарськими товаровиробниками на засадах добровільного членства та об'єднання пайових внесків для спільної діяльності у сфері сільського господарства та обслуговування переважно членів кооперативу. Розрізняють сільськогосподарські обслуговуючі та виробничі кооперативи.

В "Основних напрямках створення та функціонування оптових продовольчих ринків", затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 997 від 9 червня 1999 року, зазначалося, що сучасний стан ринку сільськогосподарської продукції та продовольства "характеризується досить повільним формуванням ринкової схеми просування продукції до споживача, яка була б здатна забезпечити скорочення втрат сільськогосподарської продукції, підвищити її якість, сприяти формуванню ринкових цін".

Перші ініціативні групи по створенню оптових ринків в Україні виникли на початку 2000-х років. Ряд міжнародних інституцій і організацій, таких як Світовий банк, Європейський Союз, ФАО, підтримують ініціативу розвитку оптових ринків в Україні надають або готові надати необхідну технічну допомогу.

Реальним поштовхом для становлення ОРСП стала діяльність Проекту аграрного маркетингу (ШАГО), Проекту "Покращення системи логістики та маркетингу для МСП в сільському господарстві" (TACIS), Проекту "Реформа у галузі сільського господарства, вдосконалення законодавчо-нормативної бази" (ШАГО). За підтримки двох останніх проектів було розроблено проект закону про оптові ринки сільськогосподарської продукції, який розглядає Верховна Рада України.

Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи створюються для надання послуг переважно членам кооперативу з метою впровадження їх сільськогосподарської діяльності

Заготівельно-збутовий кооператив є однією з форм обслуговуючих кооперативів. Кооперація сільгоспвиробників є одним з чинників оптимізації маркетингових каналів, оскільки: кооператив є власністю його членів - сільськогосподарських виробників; надає профільні спеціалізовані послуги; весь прибуток кооперативу розподіляється між виробниками. Функції, які покладаються на заготівельно-збутові кооперативи: заготівля; зберігання; певні дії на ринку.

Для того щоб вирішити проблеми, які пов'язані зі збутом, зберіганням та транспортуванням виробленої продукції власники особистих селянських господарств можуть об'єднатися у сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи власників ОСГ.

Окрім того, членами таких кооперативів можуть бути й невеликі сімейні фермерські господарства, що мають земельні ділянки площею до 100 га. Оскільки такі кооперативи об'єднують невеликі сільські господарства, то їх доцільно створювати по 10-25 на район залежно від його розмірів.

У фермерські сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи можуть об'єднатися як фермерські господарства, площа земельних ділянок яких складає понад 100 га, так і невеликі сімейні фермерські господарства, що мають площу землі до 100 га. Таких кооперативів достатньо до 5 на район.

Дрібні обслуговуючі кооперативи членів ОСГ і фермерів можуть об'єднатися у районний постачальницько-збутовий сільськогосподарський обслуговуючий кооператив.

Асоційованими членами кооперативу можуть бути потенційні інвестори:

- заклади оптової та роздрібної торгівлі;
- міські ринки;
- підприємства переробної та харчової промисловості;
- інші споживачі сільськогосподарської продукції (рис. 1).

Рис. 1. Схема інтеграції сільськогосподарських товаровиробників, підприємств АПК, закладів торгівлі як основи розвитку оптових ринків с/г продукції

Завдання і методика досліджень. Створення мережі районних заготівельно-збутових та постачальницьких об'єднань сільськогосподарських товаровиробників на кооперативних засадах є основним завданням для розвитку регіональних оптових ринків свіжої сільськогосподарської продукції. Споживачами збутових кооперативів є:

1. Організована оптова торгівля: оптові ринки плодоовочевої продукції; біржова торгівля (зернові, соняшник, цукор, інші); оптові ринки живої худоби; переробні підприємства.

2. Організована роздрібна торгівля: ринки; мережеві супермаркети; громадське харчування; сезонні ярмарки; магазини.

У свою чергу, селянські господарства через обслуговуючі кооперативи матимуть можливість отримати замовлення на майбутню відповідну сільськогосподарську продукцію, а також аванс за цю продукцію. Така схема співпраці споживачів і виробників дає можливість:

- залучити кредитні ресурси для сільськогосподарських виробників, використавши під заставу майно переробних підприємств та операторів оптового ринку;

- стимулювати утворення збутових кооперативів;

- стимулювати контрактні відносини по кількісному та якісному замовленню на виробництво;

- виробникам — планувати свою виробничу діяльність на основі

кількісних та якісних замовлень;

- стабілізувати цінову ситуацію;
- забезпечити доступ продукції дрібних товаровиробників на полиці супермаркетів за рахунок формування однорідних партій товару;
- дрібним товаровиробникам для доступу до сконцентрованих оптових покупців, і навпаки;
- створити альтернативні канали збуту;
- сформувати ефективну структуру моніторингу ринку;
- усунути причини виникнення "тіньових" схем документального оформлення оптовими покупцями;
- забезпечити населення якісною, безпечною, доступною за ціною та свіжою сільськогосподарською продукцією.

Результати досліджень. Дослідження показало, що існують певні чинники, що стримують процес кооперації в агропромисловому комплексі. До них відносимо насамперед: державні чиновники; перекупників; переробні підприємства; менталітет сільськогосподарських товаровиробників; система законодавства.

Окрім того, на ринку повинні бути розташовані стаціонарні приміщення для торгівлі продуктами харчування.

Налагодити взаємодію товаровиробників і регіональних ринків виробничого типу через кооперацію пропонується наступним чином рис. 2.

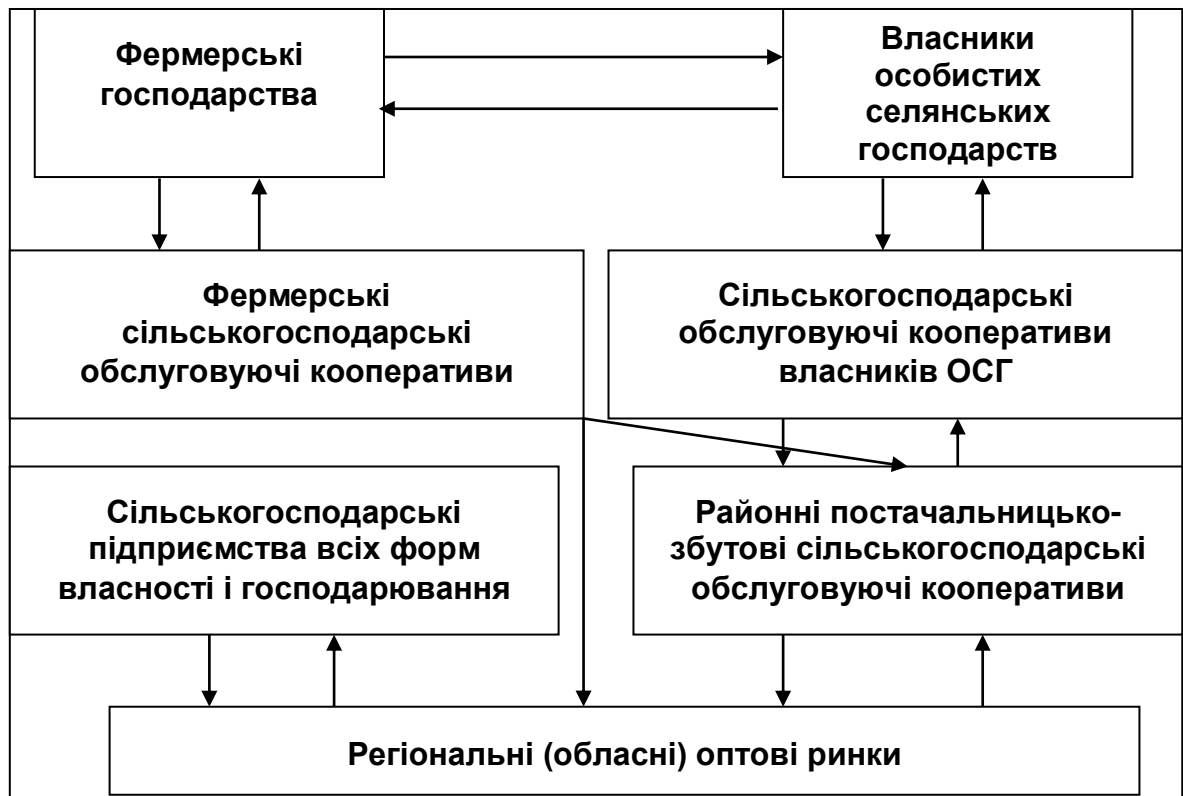

Рис. 2 Система взаємодії товаровиробників і регіональних ринків

Створення системи оптових ринків із розрахунку хоча б одного на область дозволить вивести 20,0 – 30,0% сільськогосподарської продукції, вирощеної дрібно- і середньотоварними господарствами, з тіньового на прозорий ринок, забезпечить відкриті торги між виробниками та їхніми споживачами і формування справедливих до обох сторін цін. Оптовий ринок передбачає перетворення в майбутньому на потужний регіональний аграрний центр, а також створення на його базі логістичних платформи для провідних операторів оптового ринку.

Функціонування таких ринків матиме істотний вплив на формування цін і в інших каналах збуту сільськогосподарської продукції, в тому числі при прямих продажах її великотоварними господарствами переробним підприємствам чи іншим оптовим покупцям.

Висновки та пропозиції. Вважаємо, що розбудова мережі оптових сільськогосподарських ринків на основі кооперації сприятиме:

- вдосконаленню процесу реалізації продукції, більш ефективному використанню каналів збуту, протистоянню несправедливій конкуренції, задоволенню потреб споживачів щодо якості та кількості продукції;
- розширенню послуг збуту сільськогосподарської продукції для товаровиробників;
- підвищенню ефективності галузі сільського господарства та переробних підприємств.

Перспектива подальших досліджень. Сьогодні в Україні практично не існує організованої оптової торгівлі свіжою сільгосппродукцією, що пропонує аграрне виробництво і потреба у створенні організованих оптових ринків є достатньо нагальною. Зараз в Україні діє близько 600 оптових ринків які має кожен обласний та районний центр. Вони, як правило, є невеликими за розмірами і не дотримуються основних принципів і правил функціонування оптових ринків. Такі ринки пропонують обмежений набір послуг і не надають допоміжних послуг. Поки що програми створення оптових ринків і тим більше на кооперативній основі в Україні немає. Однією з причин є той факт, що політики та економісти, які приймають рішення на різних рівнях влади, не обізнані з функцією та значенням оптових ринків з погляду виробництва та розподілу сільськогосподарської та харчової продукції

На сьогодні не створено правової бази, сприятливої для формування та розвитку оптових сільськогосподарських ринків на кооперативній основі, не розроблено ефективною державної політики фінансово-кредитного, інформаційного та консультативного забезпечення їх розвитку, що і є перспективою наших подальших досліджень.

Література:

1. Лапа В.І. Регуляторна політика: Можливості і досвід застосування / Проект USAID «Реформа у галузі сільського господарства, вдосконалення законодавчо-нормативної бази». – К.: 2007. – 85 с.
2. Малік М.Й., Зіновчук В.В., Лупенко Ю.О. та ін. Основи аграрного підприємництва /За ред. М.Й. Маліка. - К.: Інститут аграрної економіки, 2001. - С. 520 – 545.
3. Осташко Т.О. Нові виклики державній політиці регулювання аграрних ринків // Теорія і практика ринків. – 2007. - № 2. – С. 56-58.
4. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання / Економіка АПК.- 2007. - № 2. – С. 3-10.
5. World Wheat: FAPRI 2007 Agricultural Outlook//<http://www.fapri.iastate.edu/> - p.157.

Кооперація та її роль у формуванні оптових ринків сільськогосподарської продукції

О.М. Федорчук – к.е.н. Херсонський ДАУ

Анотація

В статті розглянуто сутність кооперації та її видів, визначено певні чинники, що стримують процес кооперації в агропромисловому комплексі. Також поставлена проблема організації та функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції.

Ключові слова:

обслуговуючі кооперативи, оптові ринки, фермерські господарства, сільськогосподарська продукція.

Кооперация и ее роль в формировании оптовых рынков сельскохозяйственной продукции

А.М. Федорчук - к.е.н. Херсонский ГАУ

Аннотация

В статье рассмотрены сущность кооперации и ее видов, определены определенные факторы, которые сдерживают процесс кооперации в агропромышленном комплексе. Также определена проблема организации и функционирования оптовых рынков сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: обслуживающие кооперативы, оптовые рынки, фермерские хозяйства, сельскохозяйственная продукция.